

**NATUURTOETS FLORA- EN FAUNAWET
t.b.v.
opruim- en inrichtingswerkzaamheden
te Hazerswoude**

Eindrapportage

Moordrecht, 10 november 2011

in opdracht van
Edo Koi Holland

Natuurinventarisatie

onderzoeksterrein gelegen binnen
kilometerhok 103/ 454

foto voorpagina: overzichtsfoto werkterrein

Voor gewaarmerkte rapportage,
contact opnemen met GroenTeam

onderzoek en rapportage onder verantwoordelijkheid van
ing. Jan Oosterbaan, ecologisch adviseur

1 INLEIDING	
1.1 Situering en ingreep	1
1.2 Natuurtoets als instrument	2
1.3 Te verrichten onderzoek	4
2 BEOORDELING PLANGEBIED	
2.1 Context vigerende regelgeving gebiedsbescherming	7
2.2 Terreincondities en te verwachten soorten	7
3 LITERATUURONDERZOEK	
3.1 Vaatplanten, mossen en overige begroeiing	11
3.2 Zoogdieren	11
3.3 Broedvogels	12
3.4 Reptielen en amfibieën	13
3.5 Vissen	13
3.6 Insecten en overige ongewervelde soorten	14
3.7 Conclusies verkenning en literatuuronderzoek	14
4 TOETSING AAN REGELGEVING	
4.1 Toetsings natuurschade: consequenties van bevindingen	15
4.2 Advies mitigerende maatregelen	16
6 CONCLUSIES VOOR DE UITVOERING	18
GERAADPLEEGDE LITERATUUR	20
GEBRUIKTE TERMEN EN AFKORTINGEN	22

1 INLEIDING

1.1 Situering en ingreep

Situering

Het projectgebied ligt aansluitend op perceel Belgiëlaan 1a, nabij de westelijke gemeentegrens en tegen het boomkwekerijengebied van Boskoop (zie figuur 1).

Figuur 1, situering projectgebied, kilometerhok 103/454

Voorgenomen ingreep

Het omvat een terrein waarvan het maaiveld grotendeels is bedekt met folie vanwege voormalig gebruik van het terrein voor containerteelt. Voorts zijn er brede betonpaden aanwezig terwijl oevers van aangrenzende watergangen eveneens met folie zijn bedekt.

Deze inrichting wordt geheel opgeschoond waarna er bekkens worden gerealiseerd voor de teelt van Koikarpers (en aanverwanten).

1.2 Natuurtoets als instrument

Wetgeving en doel Natuurtoets

De regelgeving met betrekking tot natuur kent twee typen bescherming: 'soortbescherming' (Flora- en faunawet) en 'gebiedsbescherming' (Natuurbeschermingswet/ Natura 2000, Ecologische Hoofd Structuur). De gebiedsbescherming staat *náást* de soortbescherming: de regels van wetten sluiten elkaar dus niet uit *doch vullen elkaar aan*.

Daarnaast kan buiten deze soort- en gebiedsbescherming, ook provinciaal natuurbeleid een rol spelen.

Toetsing aan gebiedsbescherming vindt uitsluitend plaats *indien beschermde gebieden in het geding zijn*, terwijl toetsing aan de soortbescherming altijd vereist is, óók in de beschermde gebieden.

Nota Bene omdat in onderhavig project gebiedsbescherming geheel niet aan de orde is, wordt daarop hier niet verder ingegaan.

Soortbescherming - Flora- en faunawet

De Flora- en faunawet (Ff-wet) is geheel gericht op soortbescherming, dat wil zeggen bescherming van afzonderlijke soorten planten en dieren '*in welke situatie dan ook*'.

Omdat deze wet alle soorten planten en dieren omvat, óók in Nb-wet gebieden, wordt bij natuuronderzoek veelal primair aangehaakt op *deze* wetgeving (zie hieronder).

Deze wet biedt bescherming aan planten en dieren tegen zogeheten 'natuurschade': daarmee wordt gedoeld op negatieve effecten door de ingreep met betrekking tot bepaalde categorieën dieren en planten (zie ook lijst gebruikte termen en afkortingen). Ook in deze wet zijn de Europese Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn geïmplementeerd. Binnen het beschermingskader van de Ff-wet wordt onderscheid gemaakt tussen '*soorten ingrepen*', een aantal '*wettelijke belangen*' en *verschillende categorieën* planten en dieren (tabellen 1 t/m 3 AMvB; zie LNV 2005/ Staatsblad 2004/501).

Juridisch zwaarder beschermde soorten

Van de categorieën planten en dieren vormen de soorten van 'tabel 2 en 3 AMvB' de juridisch zwaarder beschermde soorten:

- m.b.t. tabel 3 wordt weer onderscheid gemaakt tussen 'Bijlage 1-soorten' en soorten uit 'Bijlage IV van de Habitatrichtlijn' (DLG 2006);
- m.b.t. broedvogels wordt onderscheid gemaakt in categorieën 1 t/m 4 (vogels met vaste broedplaatsen en jaarrond beschermde nesten), categorie 5 (vergelijkbaar met 1 t/m 4 doch minder stringente bescherming) en algemene broedvogels (DR 2009).

Daarnaast gelden voor de zwaarst beschermde soortgroepen, te weten soorten uit *Bijlage IV van de Habitatrichtlijn* en *broedvogels categorie 1 t/m 4*, ook verschillende wettelijke belangen waaronder ál of géén ontheffing kan worden verkregen.

Bij een dergelijke 'ruimtelijke ingreep' zoals bedoeld in de Ff-wet, vergt aanwezigheid van een soort uit tabel 2 en/of 3 AMvB in beginsel aanvraag van ontheffing, behalve wanneer kan worden aangetoond dat er géén verstoring of bedreiging ontstaat.

Ingreep en natuurschade

De voorgenomen ingreep gaat mogelijk ten koste van een deel van de op de planlocatie of in het onderzoeksgebied aanwezige flora en fauna, nader te omschrijven als 'natuurschade'. Dit kan directe natuurschade vanwege de ingreep (aanlegfase) en/of natuurschade op de langere termijn (gebruiksfase) tot gevolg hebben.

Onder natuurschade zoals bedoeld onder art. 8 t/m 12 van de Flora- en faunawet wordt begrepen de schade welke door werkzaamheden wordt toegebracht aan ter plaatse voorkomende (individuen of populaties van) beschermde soorten planten en dieren en vaste verblijf- en voortplantingsplaatsen daarvan.

Natuurschade ontstaat door ingrepen als kap-, ontruimings-, graaf- en inrichtings-werkzaamheden.

Wat ten aanzien van dieren als 'natuurschade' wordt beoordeeld is verschillend met betrekking tot het gedrag en de leefwijze van de verschillende soorten (zie DLG 2006).

Wettelijke zorgplicht

Naast de specifieke regelgeving met betrekking tot de soorten van tabellen 2 en 3 AMvB bestaat de algemene zorgplicht voor *alle* (planten en) dieren, dus naast de soorten van tabellen 2 en 3 ook voor de soorten van tabel 1 en voor alle onbeschermde soorten (art. 2 Ff-wet).

Op grond hiervan dient men, ongeacht vrijstelling of ontheffing, zoveel als redelijkerwijs mogelijk is schade aan deze soorten te voorkomen.

Verstoring of bedreiging van individuele planten of dieren

* Met betrekking tot juridisch zwaarder beschermde soorten en het strikte beschermingsregiem van een deel daarvan, dient ook strikt te worden voorkómen dat individuen van betreffende soorten worden bedreigd (zie LNV 2005 en DR 2009).

* In het kader van de zorgplicht ligt dat iets minder strikt: men dient bij uitvoering van ingrepen zodanige maatregelen te nemen dat verstoring of bedreiging van indivi-duele dieren 'zo veel als redelijk verwacht mag worden', wordt voorkomen (LNV 2005).

Wettelijke onderzoeksverplichting

Met betrekking tot een ruimtelijke ingreep vereisen de Ff-wet en de Nb-wet om de aanwezige planten- en diersoorten te onderzoeken, de vanwege de ingreep te verwachten natuurschade aan soorten te beoordelen en dit te toetsen aan de wetsregels.

Indien er kans is dat er tevens ontheffingsplichtige soorten planten en dieren van tabel 2 en/of 3 AMvB (Ff-wet) in het plangebied aanwezig zijn, vergt dat tevens nadere verificatie door middel van veldinventarisatie en vervolgens beoordeling en toetsing.

In dat kader zijn dit natuuronderzoek en de toetsing primair gericht op de Ff-wet met soorten uit tabellen 2 en 3 AMvB (zie vorige bladzijde) vanwege de eventuele noodzaak tot aanvraag van een ontheffing Ff-wet. De toetsing is gericht op de beoordeling of aanwezige juridisch zwaarder beschermde soorten door de werkzaamheden kans op verstoring dan wel op bedreiging van individuen en/of (locale) populaties lopen en of de gunstige staat van instandhouding in het geding is.

Deze 'Natuurtoets' vormt de aantoonbare bewijslast op naleving van de wetgeving, waarvan het bevoegde gezag van de Ff-wet bij het Ministerie van EL&I berust en van de Nb-wet bij de provincie.

Met deze Natuurtoets wordt aangetoond en onderbouwd met welke beschermde soorten rekening moet worden gehouden en welke wellicht kunnen worden *uitgesloten* omdat ze er niet worden verwacht, er niet zijn aangetroffen dan wel omdat de plan-ingreep geen natuurschade aan die soorten met zich meebrengt.

1.3 Te verrichten onderzoek

Doel van het onderzoek

Het onderzoek is erop gericht om vast te stellen:

- in hoeverre er in het plangebied juridisch zwaarder beschermde planten en dieren voorkomen;
- in hoeverre deze soorten bescherming genieten in het kader van het soortenbeleid (Flora- en faunawet), gebiedenbeleid (Natuurbeschermingswet) en eventueel aanvullend provinciaal natuurbeleid;
- in hoeverre de ingrepen versturende of bedreigende effecten hebben op die flora en fauna;
- welke consequenties dat heeft in het kader van de regelgeving.

De onderzoeksvragen worden beoordeeld aan de hand van de navolgende hoofdstukken.

Onderzoeksplan

- a) Als eerste vindt beoordeling plaats van de ecologische betekenis en de biotoop, de terreinkenmerken en de daarmee samenhangende habitat door middel van een algemene veldverkenning. Deze beoordeling is gericht op de natuurwaarden van het primaire onderzoeksgebied en de directe omgeving daarvan, met betrekking tot de potentieel te verwachten (juridisch zwaarder) beschermde soorten flora en fauna.
- b) Vervolgens wordt de beoordeling getoetst aan indicaties van Het Natuurloket, aan de verspreiding van soorten op basis van reeds bekende biogeografische informatie uit verspreidingsatlassen en overige literatuur, en aan andere beschikbare onderzoeken. Die informatie is veelal zeer incompleet.
- c) Op basis van het voorgaande wordt bepaald voor welke soortgroepen nadere veldinventarisaties gewenst zijn: deze moeten in het daartoe meest effectieve deel van het seizoen worden verricht.
- d) De met literatuuronderzoek, veldverkenning en indien nodig veldinventarisatie(s) te verzamelen en te toetsen informatie wordt aangewend om inzichtelijk te maken:
 - * welke beschermde planten en dieren er in het onderzoeksgebied voorkomen of met grote waarschijnlijkheid kunnen worden verwacht;
 - * in hoeverre zich daaronder soorten bevinden waarvoor in de regio mogelijk ook een beschermd gebied is aangewezen, waarvoor dan mogelijk de 'externe werking Nb-wet' van kracht kan zijn;
 - * in hoeverre zich daaronder juridisch zwaarder beschermde soorten uit de Flora- en faunawet bevinden, dan wel 'aangewezen' soorten uit beschermde natuurgebieden;
 - * in hoeverre de soorten aangeduid onder b en c, effect van het voornemen en de daarvoor uit te voeren werkzaamheden kunnen ondervinden.
- e) De onderzoeksuitkomsten worden getoetst aan de situatie en regelgeving, zowel met betrekking tot de soort- als, voor zover van toepassing, de gebiedsbescherming. Daarbij wordt aangegeven welke procedurele consequenties dat heeft. Op basis daarvan wordt advies gegeven hoe daarmee om te gaan.

In beginsel wordt in het onderzoek (en in de rapportage) aandacht geschonken aan *alle* mogelijke soortgroepen van (beschermde) organismen. Voor sommige soortgroepen is dat niet méér dan slechts het aangeven waarom daarvan géén beschermde soorten op de locatie worden verwacht, dan wel waarom sommige soorten niet worden bedreigd of verstoord.

Hiermee wordt aangetoond en onderbouwd met welke beschermde soorten rekening moet worden gehouden en welke wellicht kunnen worden *uitgesloten*.

Opzet van de rapportage

In de rapportage wordt in principe de volgorde van onderzoeks- en onderbouwingsstappen gevolgd. Waar het voor de betreffende onderbouwingsstap nodig is om informatieve kaders aan te geven, is dat zeer beknopt gedaan waarna voor verdere uiteenzetting wordt verwezen naar de Bijlagen.

Eerst worden stapsgewijs zoveel mogelijk juridisch zwaarder beschermde soorten op voorhand uitgesloten. Dat wordt zorgvuldig wordt onderbouwd op basis van respectievelijk:

- verkenning en beoordeling van de habitat,
- beschikbare (literatuur-)gegevens,
- toetsing aan de soort ingrepen en de locaties daarvan.

Vervolgens wordt dit beeld gecombineerd met aanvullende veldinventarisaties.

In hoofdstuk 1 zijn de uitgangssituatie, het voornemen, de hoofdlijnen van de regelgeving, de aanpak van het onderzoek en de opzet van de rapportage aangegeven.

Hoofdstuk 2 beschrijft de bevindingen van de eerste inventarisatiestap, een verkenning van het onderzoeksgebied. Er wordt ingegaan op vigerende natuurregelgeving, de ecologische context, op de terreinkenmerken en op een nadere beoordeling welke juridisch zwaarder beschermde soorten er op basis van de aanwezige biotoop en locale habitat mogelijk kunnen worden verwacht.

In hoofdstuk 3 is het literatuur- c.q. verspreidingsonderzoek opgenomen. Samen met de biotoop- en habitatbeoordeling vormt dat een uitgangspunt voor het beoordelen van noodzakelijk aanvullende veldinventarisaties. Voor zover soorten op grond van beschikbare gegevens *op voorhand kunnen worden uitgesloten* wordt dat onderbouwd. Dit hoofdstuk wordt beëindigd met een conclusieparagraaf waarin is aangegeven welke nadere veldinventarisaties nog nodig zijn om aan de regelgeving te voldoen.

In hoofdstuk 4 worden de bevindingen van de eventueel nodige veldinventarisaties beschreven. Ook hiervan worden de conclusies in een laatste paragraaf samengevat en worden de relevante bevindingen in een tabel weergegeven.

Indien géén veldinventarisatie nodig blijkt komt dit hoofdstuk te vervallen.

Hoofdstuk 5 (of 4) vormt het toetsingshoofdstuk. In dit hoofdstuk wordt de feitelijk te verwachten natuurschade aan in het gebied aanwezige juridisch zwaarder beschermde soorten aangegeven. Deze natuurschade wordt, voor zover van toepassing, in dit hoofdstuk getoetst aan de regelgeving waarbij de wettelijke consequenties worden weergegeven.

Dit hoofdstuk wordt beëindigd met een advies ten aanzien van eventueel nodige mitigerende maatregelen.

Hoofdstuk 6 (of 5) vormt een eindconclusie waarin puntsgewijs alle relevante onderzoeks- en toetsingsconclusies voor de uitvoering worden samengevat.

Tenslotte wordt de rapportage beëindigd met lijsten van geraadpleegde literatuur en van gebruikte termen en afkortingen.

2 BEOORDELING PLANGEBIED

2.1 Context vigerende regelgeving gebiedsbescherming

Er rust op het plangebied in het kader van de Natuurbeschermingswet, van Natura 2000, van de EHS dan wel in het kader van provinciaal natuurbeleid, géén regelgeving met betrekking tot beschermde gebieden (Provinciale Staten Zuid-Holland 2003). Evenmin zijn in de nabijheid van het plangebied natuurterreinen gesitueerd die een beschermingsstatus hebben als Natura 2000-gebied of beschermd (Staats-) natuurmonument. Ook zijn er in de omgeving géén beschermde gebieden gelegen waarvoor in het kader van de Nb-wet de 'externe werking' van toepassing zou kunnen zijn. Voorts vormen de gebieden óók geen onderdeel van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS): derhalve wordt gebiedsbescherming verder niet in de toetsing meegenomen.

2.2 Terreincondities en te verwachten soorten

Het projectgebied omvat een voormalig terrein voor containerkweek en –opslag van planten (zie foto 1).

Figuur 2, overzicht plangebied

Figuur 1, overzichtsfoto plangebied

Het terrein wordt grotendeels bedekt door betonpaden en kunststoffolie. Het wordt aan alle zijden begrensd door watergangen, waarvan de meest noordelijke watergang op een flink hoger water- en maaiveldpeil is gelegen: de daar langs gelegen zone van het terrein vormt een waterscheidende kade die geheel begroeid is (zie foto 2).

Figuur 2, waterscheidende kade

Langs de westgrens staat, nog binnen het plangebied, een dichte windsingel van coniferen (zie foto 3). Uitgangspunt is dat deze in zijn geheel gehandhaafd blijft. De omgrenzende watergangen zijn relatief natuurarm door het gebrek aan water- en oeverplanten (zie ook foto 4).

Foto 3, windsingel van coniferen.

Foto 4, grenswatergang

Mogelijke natuurschade

Er is vrijwel géén natuurschade te verwachten. Daarbij wordt er van uitgegaan dat er géén werkzaamheden aan watergangen zullen plaatsvinden, dat de begroeide waterscheidende kade in eenzelfde begroeide staat gehandhaafd blijft en dat ook de windsingel van coniferen geheel in stand wordt gehouden.

Juridisch zwaarder beschermde soorten die mogelijk natuurschade zouden kunnen ondervinden betreft voornamelijk vogels (nestelen) en vleermuizen (vaste vliegroute) vanwege de windsingel, die echter niet wordt aangetast, naast vissen die echter door het achterwege blijven van werkzaamheden aan de watergangen evenmin worden verstoord of bedreigd.

Voor het overige lijken er gezien de habitat géén andere soorten van de tabellen 2 of 3 AMvB te verwachten, terwijl er gezien de terreincondities ook vrijwel géén algemene diersoorten kunnen worden bedreigd, *mits de begroeiing van de waterscheidende kade niet wordt aangetast*.

Deze mogelijke 'verwachtingen' worden in hoofdstuk 3 nader getoetst aan reeds bestaande gegevens en literatuur.

3 LITERATUURONDERZOEK

Het onderzoek dat in dit hoofdstuk per soortgroep wordt weergegeven omvat de toetsing van reeds bestaande inventarisatie- en verspreidingsgegevens aan de biotoop- en habitatbeoordeling en aan de te verrichten werkzaamheden.

De gegevens uit de daartoe beschikbare bronnen zijn veelal zeer beperkt zodat nog aanvullende veldinventarisaties nodig zijn: dit wordt bepaald door de samenhang tussen beschikbare gegevens, de soort ingreep en de biotoop- en habitatbeoordeling van het onderzoeksgebied.

De habitatbeoordelingen zijn gebaseerd op expert-judgement, tegen de achtergrond van de literatuurverwijzingen en verspreidingsgegevens. Waar dit voor de onderbouwing essentieel is voor het vervolgonderzoek, wordt op de habitataspecten nader ingegaan.

3.1 Vaatplanten, mossen en overige begroeiing

Beschikbare gegevens en groeiplaatsbeoordeling

Vaatplanten

Gezien de terreincondities zijn er geheel geen beschermde planten te verwachten er is zelfs geen *groeiruimte* voor.

Mossen

Van de mossen zijn in Nederland slechts 5 soorten wettelijk beschermd. Deze komen echter deels *niet* (meer) in Nederland voor of zijn erg zeldzaam, en komen alle slechts onder zeer specifieke en vooral natuurlijke habitatcondities voor.

Deze soorten worden in deze regio *geheel niet* verwacht (zie ook Dort 2002).

Conclusie vegetatieve soorten

Er zijn geheel géén ontheffingsplichtige planten of mossen te verwachten.

3.2 Zoogdieren

Beschikbare gegevens en habitatbeoordeling

Uit de databank van Het Natuurloket (2011) blijkt dat in het betreffende kilometerhok van zoogdieren zéér beperkt gegevens beschikbaar zijn.

Grondgebonden zoogdieren

Volgens verspreidingsgegevens zijn er diverse zoogdiersoorten in deze omgeving te verwachten (Broekhuizen 1992). Dit betreft alle soorten van tabel 1 AMvB waarvoor een algemene vrijstelling geldt.

Daarnaast bieden de terreincondities ook géén gebruiksmogelijkheden voor zoogdieren, er kan hoogstens een zwervende/ passerende dan wel foeragerende Egel of algemene muizensoort worden verwacht.

Vleermuizen

Uit de verspreidingsatlas (Limpens 1997) is in de regio waarbinnen dit uurhok valt, het voorkomen bekend van 4 soorten vleermuizen: Meervleermuis, Gewone dwergvleermuis, Ruige dwergvleermuis en Laatvlieger.

Deze zoeken alle hun zomer- en winterverblijven in gebouwen doch de dwergvleermuizen kunnen ook bomen als paarverblijf gebruiken. Met name de dwergvleermuizen gebruiken voorts ook (bijvoorbeeld) windsingels als oriëntatie voor hun vaste vlieg-route.

Alle vleermuizen staan vermeld in tabel 3 AMvB en zijn samen met hun verblijfplaatsen beschermd door de Habitatrichtlijn (REG 1992/1997; zie ook Janssen 2008; Provincie Z-Holland 2004). Daarmee vallen ze onder het zwaarste, strikte beschermingsregiem. Naast verblijfplaatsen vallen ook vaste vliegroutes te allen tijde onder die bescherming terwijl dat voor foerageergebieden afhankelijk is van de plaatselijke omstandigheden. Indien op de onderzoekslocatie vleermuizen worden aangetroffen dan is bedreiging van (een) enkel(e) individu(en) dan wel van specifieke gebruiksfuncties voor die soorten mogelijk, wat maatregelen vergt om dit te voorkomen.

Conclusie zoogdieren

- * Op de onderzoekslocatie worden, gezien de habitatsituatie, geen juridisch zwaarder beschermde grondgebonden soorten verwacht: nadere veldinventarisatie is derhalve in het kader van de Ff-wet niet noodzakelijk.
- * Wel kan er op het terrein gebruik van de windsingel door dwergvleermuizen worden verwacht: door het handhaven van de windsingel wordt dergelijk gebruik echter niet verstoord zodat hiervoor evenmin nadere veldinventarisatie is vereist.

3.3 Broedvogels

Beschikbare gegevens en habitatbeoordeling

Bij Het Natuurloket bleken van de betreffende kilometerhokken géén substantiële gegevens van broedvogels beschikbaar te zijn.

Ongetwijfeld kunnen er echter op de werklocatie in de aanwezige begroeiing verschillende soorten broedende vogels worden aangetroffen (Hustings 2002).

Aangezien aanwezige houtopstanden en struiken echter gehandhaafd blijven zal broed- of nestverstoring geheel kunnen worden voorkomen.

Soorten met jaarrond in gebruik zijnde nesten

Onder de broedvogels van de windsingel *zouden* ook soorten met jaarrond beschermde nesten kunnen worden verwacht, waarvan de nesten ook buiten de broedtijd beschermd zijn: ook dit is echter niet aan de orde vanwege het handhaven van de windsingel.

Conclusie broedvogels

De onderzoekslocatie kent omstandigheden (bomen, struwelen en gebouwen) waarvan binnen de verstoringszone van de uit te voeren projectwerkzaamheden wellicht broedvogels gebruik zullen maken, doch de windsingel en begroeide kade blijven gehandhaafd zodat veldinventarisatie van gebruik door soorten met jaarrond beschermde nesten, niet nodig is.

3.4 Reptielen en amfibieën

Beschikbare gegevens en habitatbeoordeling

Uit de databank van Het Natuurloket blijken ondanks beperkt beschikbare gegevens, in het kilometerhok één reptiel en een enkele amfibie te zijn geregistreerd.

Reptielen

Verspreidingsgegevens geven aan dat de geregistreeerde reptiel, Ringslang betreft (RAVON 34/2010; Creemers 2009). Deze is op meerdere plaatsen in het boomkwekerijgebied aangetroffen waar de soort bijvoorbeeld gebruik maakt van compost- en mesthopen als oeverwinterins- en/of voortplantingsplaats, waarbij de eieren in de hopen door de warmte worden uitgebreed.

Op de planlocatie zijn echter geheel geen gebruikscondities voor de Ringslang beschikbaar.

Amfibieën

Verspreidingsgegevens geven aan dat in dit uurhok naast algemeen voorkomende soorten van tabel 1 AMvB, ook Rugstreepad kan worden verwacht (RAVON 34/2010; Creemers 2009). Deze soort van de juridisch zwaarst beschermde categorie (Bijlage IV van de Habitatrichtlijn) maakt gebruik van kwekerijgronden als landhabitat waar de soort zich makkelijk voor dagrust en overwintering kan ingraven. Voorts wordt ondiep water, ook in kunstmatige situaties zoals bijvoorbeeld ondiepe waterbekkens voor de kweek van water- en moerasplanten, gebruikt als vaste voortplantingslocatie.

Deze condities zijn echter niet op de planlocatie beschikbaar.

Conclusie reptielen en amfibieën

Op de onderzoekslocatie worden, gezien de habitatsituatie, Ringslang en Rugstreepad geheel niet verwacht doch slechts algemeen voorkomende (beschermde) kikkers, Kleine watersalamander en Gewone pad. Deze vallen alle onder de algemene zorgplicht en vergen géén nadere veldinventarisatie.

3.5 Vissen

Beschikbare gegevens en habitatbeoordeling

Uit de databank van Het Natuurloket blijken ondanks beperkt beschikbare gegevens, in het kilometerhok géén substantiële gegevens over vissen beschikbaar.

Verspreidingsgegevens laten zijn dat in de wateren in deze omgeving de juridisch zwaarder beschermde soorten Bittervoorn (tabel 3 AMvB) en Kleine modderkruiper (tabel 2 AMvB) worden aangetroffen: deze kunnen in principe ook in de aan het plangebied grenzende watergangen worden verwacht.

Conclusie vissen

Zolang géén werkzaamheden aan de watergangen plaatsvinden (zoals vergraven/verbreden/ dempen of uitdiepen) worden vissen niet bedreigd, is er ook geen onthefing nodig en is ook geen veldinventarisatie vereist.

3.6 Insecten en overige ongewervelde soorten

Beschikbare gegevens en habitatbeoordeling

Bij ongewervelden moet men denken aan vlinders, libellen, sprinkhanen en 'overige ongewervelden' zoals mieren, kevers (land en water), kreeftachtigen, weekdieren e.d. Deze groepen kennen eveneens beschermde soorten terwijl voor sommige soorten ook een ontheffingsplicht geldt.

In de databank van Het Natuurloket zijn van het betreffende kilometerhok géén gegevens over ongewervelden beschikbaar. De habitat van de planlocatie is ook geheel ongeschikt voor beschermde soorten (dagvlinders: Bos 2006; libellen: Dijkstra 2002; sprinkhanen: Kleukers 2004; mieren: Peeters 2004).

Wel blijkt uit verspreidingsgegevens dat in deze regio het slakje Platte schijfhoren in de watergangen kan worden verwacht (Gmelig Meyling 2008), een soort die eveneens behoort tot de zwaarste beschermingscategorie (Bijlage IV Habitatrichtlijn).

Conclusie ongewervelden

Op de onderzoekslocatie zijn gezien de habitat géén landgebonden beschermde insecten te verwachten.

Bovendien worden watergangen ontzien zodat ook geen inventarisatie naar het water-slakje Platte schijfhoren nodig is.

3.7 Conclusies verkenning en literatuuronderzoek

Op basis van de gebiedssituatie en verspreidingsgegevens kunnen in de omgeving van het plangebied mogelijk de volgende juridisch zwaarder beschermde soorten worden verwacht:

- a) algemene broedvogels;
- b) jaarrond beschermde vogelnesten;
- c) gebruik door vleermuizen;
- d) juridisch zwaarder beschermde vissen, Rugstreeppad en Platte schijfhoren.

Gezien enerzijds de habitatsituatie en anderzijds het geheel ontzien van de windsingel en de aangrenzende watergangen lopen de soorten onder b t/m c géén gevaar op verstoring of bedreiging zodat daarvoor géén veldinventarisatie nodig is.

Voorts zijn broedende vogels tijdens het broeden altijd beschermd. Echter daarvoor is 'preventieve inventarisatie' niet zinvol en dient men verstoringgevaar in het broedseizoen in alle gevallen te vermijden.

Veldinventarisatie is dus in deze situatie geheel niet nodig.

4 TOETSING AAN REGELGEVING

4.1 Toetsing natuurschade: consequenties van bevindingen

Er is sprake van een '*ruimtelijke ingreep*', het wettelijke belang '*ruimtelijke ontwikkeling en inrichting*': dit vormt het uitgangspunt voor de toetsing.

Uit de vorige paragraaf blijkt dat met de ingreep dreigende natuurschade zal ontstaan met betrekking tot:

- beschermde soorten van tabel 1 AMvB (art. 2 Ff-wet/ zorgplicht);
- algemene broedvogels (uitzonderingspositie, zie DR 2009).

Toetsing aan de (externe werking van de) Nb-wet of aan de EHS zijn niet van toepassing.

Handhaving en sancties

Handhaving is in de onderhavige situatie van toepassing op:

- de wettelijke onderzoeksverplichting, zoals uitgevoerd middels deze natuurtoets;
- de wettelijke zorgplicht.

De initiatiefnemer en/of de uitvoerder van de planwerkzaamheden dient tot genoegen van een handhaver aan te kunnen tonen dat hij handelt volgens de Flora- en faunawet.

De handhavende organisatie van het Ministerie van EL&I is de Algemene Inspectie Dienst (A.I.D.), doch controle kan ook worden uitgevoerd door andere wetshandhavers in het kader van de natuurwetgeving (zoals bijvoorbeeld een opsporingsbevoegde boswachter of jachtopziener).

Controle door de A.I.D. kan plaatsvinden op basis van steekproeven en ook op basis van melding van onzorgvuldigheden door particulieren.

Bij controle vormen de Natuurtoets, de beoordeling naar aanleiding van de toetsingsprocedure, de eventuele ecologische verslaglegging van genomen maatregelen en bij toepassing van de Gedragscode het werkprotocol, de bewijslast dat aan de wetgeving is voldaan.

Sancties: indien bij controle op de werkzaamheden de genomen voorzorgen niet afdoende worden geacht kan door de controlerende ambtenaar een boete worden opgelegd (in het kader van een 'economisch delict') en kan het werk worden stilgelegd totdat wél afdoende onderzoek is verricht of afdoende maatregelen (kunnen) worden genomen.

4.2 Advies mitigerende maatregelen

Betekenis en doel mitigerende maatregelen

Mitigerende maatregelen omvatten het zodanig aanpassen van een (plan voor een) ingreep of uitvoeringswijze dat de negatieve effecten op de natuur ('natuurschade') worden voorkomen dan wel tot een minimum worden beperkt. Daartoe behoren tevens aanvullende, preventieve maatregelen en uitvoeringsvoorwaarden (zoals het rekening houden met voortplantingsperioden, een aangepaste wijze van werken en dergelijke, zie hieronder).

De voorgestelde maatregelen zijn zoveel mogelijk afgestemd op hetgeen de beoordelende instantie, het Ministerie van LNV, vereist dan wel regulier als voorwaarde bij het toekennen van een ontheffing, voorschrijft (zie ook DLG 2006 en DR 2009).

Het specifiekere doel van mitigerende maatregelen omvat bij het onderhavige project:

- * Het *strikt* voorkomen van natuurschade aan broedende vogels als groep met een uitzonderingspositie.
- * In het kader van de wettelijke zorgplicht het *zovél als redelijkerwijs mogelijk* voorkomen van natuurschade aan vrijgestelde soorten.

Algemene mitigerende maatregelen

Deze maatregelen zijn algemeen geldend voor de meeste soortgroepen en soorten.

1. Kwetsbare perioden

De voortplantingstijd als meest kwetsbare periode voor alle diersoorten dient bij dreigende natuurschade te worden ontzien. De voortplantingstijd valt voor de meeste diersoorten min of meer samen (zie verder onder de specifieke mitigerende maatregelen voor de verschillende soortgroepen).

2. Voorwaarden bij start van werkzaamheden

De werkzaamheden dienen op een zodanige wijze te worden gestart dat de op de werkplek *aanwezige dieren bij verstoring kunnen ontvluchten* en dat bij het verdere verloop van werkzaamheden dieren niet 'opgesloten' raken doch vluchtruimte behouden.

3. Opsluiting voorkomen

Voorts dienen werkzaamheden zodanig te worden uitgevoerd dat bij het verdere verloop dieren niet 'opgesloten' raken, bijvoorbeeld in een afgesloten situatie zoals amfibieën in een bouwput.

4. Zorg voor alle aan te treffen dieren

Wanneer tijdens de werkzaamheden individuele dieren worden aangetroffen worden deze voorzichtig opgepakt en op een voor de soort geschikte en veilige plek in de omgeving weer weggezet.

5. Conclusies in relatie tot inventarisaties

Ook bij veldinventarisaties kunnen soms aspecten worden 'gemist': *absolute* uitsluiting dat een bepaalde soort voor zou komen is veelal *niet* mogelijk (zie Bijlage 2/ blz.51).

Mocht derhalve tijdens de werkzaamheden alsnog een soort en/of vaste verblijfplaats van tabel 2 of 3 AMvB worden aangetroffen, dient daar onmiddellijk een terzake kundige bij te worden betrokken om te beoordelen hoe op dat moment moet worden gehandeld.

Specifieke mitigerende maatregelen

Mitigerende maatregelen broedende vogels (strikte bescherming)

Broedende vogels vallen tijdens broedactiviteiten onder een strikte beschermingsregiem. In de onderhavige projectsituatie kunnen broedende vogels worden aangetroffen op het water, in oeverzones en in ruige kruidenbegroeiing. Aanwezigheid van broedende vogels kan daarbij visueel soms nauwelijks worden vastgesteld. Verstoring moet worden uitgesloten vanaf het moment van nestelen totdat de jonge vogels vliegvlug zijn.

Bedreigende werkzaamheden en broedseizoen:

Werkzaamheden waarmee broedende vogels en hun in gebruik zijnde nesten kunnen worden bedreigd of verstoord dienen binnen de verstoringzone achterwege te blijven zolang de broedende vogels daar aanwezig (kunnen) zijn.

In het algemeen loopt de broedperiode van ca. begin maart tot eind juli, echter van watervogels tot in augustus (m.n. Meerkoet).

Men moet daarbij voor het onderhavige project denken aan werkzaamheden aan watergangen en ter plaatse van dichte maaiveldbegroeiing.

Preventie bij werkzaamheden rond en in het broedseizoen

Indien werkzaamheden op dezelfde locatie dóórlopen tot in de broedperiode vergt dat start van de werkzaamheden in uiterlijk eind februari en vervolgens het uitvoeren van de werkzaamheden in doorlopende continuïteit zodat daarmee preventief het nestelen van vogels wordt voorkomen. *Voor preventieve maatregelen om broedgevallen te voorkómen kunt u informatie inwinnen bij uw ecologisch adviseur.*

Indien het onoverkomelijk blijkt om pas tijdens het broedseizoen te starten met verstorende werkzaamheden dient daartoe eerst tijdig advies van een vogelkundige te worden ingeroepen (veldcontrole op aanwezige nesten) met wie kan worden bepaald welke preventieve maatregelen dan alsnog nodig zijn, bijvoorbeeld terreindelen met rust laten, een afscherming plaatsen e.d.

Tijdelijk onderbreken werkzaamheden en herstart:

Indien tussen 1 maart en half juli een rustperiode in de werkzaamheden onvermijdelijk is (bijv. vakanties) dient bij hervatting van de werkzaamheden een terzake kundige met een ochtendcontrole vast te stellen of er broedende vogels aanwezig zijn, in welk geval mitigerende maatregelen nodig zijn zoals afschermen van de broedsituatie totdat de jongen zijn uitgevlogen (wat een aantal weken belemmering met zich meebrengt).

Mitigerende maatregelen overige juridisch zwaarder beschermde soorten

Niet van toepassing.

6 CONCLUSIES VOOR DE UITVOERING

In dit hoofdstuk zijn de meest essentiële conclusies zoals die van belang zijn met betrekking tot eventuele uitvoering van ingrepen, samengevat.

1. Gebiedsbescherming

Buiten de Flora- en faunawet is er géén *ánder* vigerend soorten- of gebiedenbeleid van rijk of provincie op het plangebied van toepassing (zie ook § 2.1 blz.10).

2. Te verwachten planten en dieren

In de directe omgeving van het plangebied zijn mogelijk juridisch zwaarder beschermde soorten te verwachten die bij verstoring of bedreiging ontheffing *zouden* vergen, doch gezien de voorgenomen werkzaamheden ontstaat een dergelijke kans op verstoring of bedreiging niet.

Voorts zijn behalve onbeschermde en beschermde soorten van tabel 1 AMvB, op het werkterrein broedende vogels als strikt beschermde groep te verwachten: deze vergen het voorkomen van verstoring (zorgplicht, zie vorige bladzijde)

Daarnaast zijn slechts enkele algemene soorten kleine zoogdieren en/of amfibieën te verwachten.

3. Consequenties broedende vogels (*m.b.t. alle werkzaamheden*)

Effect op broedende vogels kan worden voorkomen door versturende werkzaamheden buiten het broedseizoen uit te voeren, dan wel preventieve maatregelen uit te voeren om verstoring strikt te voorkomen (zie vorige bladzijde). Hiervoor is *onder die voorwaarde* géén ontheffing vereist.

4. Voorwaarden Ff-wet m.b.t. andere dieren (*m.b.t. alle werkzaamheden*)

Met het toepassen van de overige mitigerende maatregelen kan het grootste deel van de natuurschade aan niet-ontheffingsplichtige soorten worden voorkómen waarmee de *wettelijke zorgplicht* zo optimaal mogelijk wordt ingelost.

Voor soorten van tabel 1 AMvB is géén toetsingsprocedure nodig.

5. Uitvoeringsrisico

Gezien de bevindingen is er in het kader van de Flora- en faunawet geheel géén uitvoeringsrisico voor het project aan de orde.

6. Planningsaspecten m.b.t. werkzaamheden (*m.b.t. alle werkzaamheden*)

Bij dit project moet in de werkplanning eventueel rekening worden gehouden met:

- a) Broedvogels: werkzaamheden met gebruik van zwaar materieel in de directe omgeving van broedgevallen, vergen uitstel tijdens het broeden of preventieve maatregelen (afschermen en afstand houden): het broedseizoen loopt ongeveer van 1 maart tot half juli.

7. Uitvoeringscondities (*m.b.t. alle werkzaamheden*)

- a) Alle bij de werkzaamheden betrokkenen dienen afdoende op de hoogte te zijn van de zorgplicht en mitigerende maatregelen zoals aangegeven.
- b) Vanaf het moment dat werkzaamheden starten dienen de Natuurtoets en een eventueel verslag met betrekking tot de vereiste preventieve maatregelen, voor controle door een daartoe bevoegde ambtenaar te allen tijde op het werk beschikbaar te zijn.

8. Sancties (*m.b.t. alle werkzaamheden*):

Indien deze voorwaarden niet volledig in acht worden genomen kan bij mogelijke controle het werk worden stilgelegd totdat hierin wél is voorzien. Controle kan ook plaatsvinden op basis van melding van particulieren en kan worden uitgevoerd door de A.I.D. of andere wetshandhaver in het kader van de natuurwetgeving.

Overtreding van de regelgeving wordt aangemerkt als een 'economisch delict'.

GERAADPLEEGDE LITERATUUR

- Bos/ F. (2006), M. Bosveld, D. Groenendijk, C. van Swaay, I. Wynhoff, De Vlinderstichting. De Dagvlinders van Nederland, verspreiding en bescherming. Nederlandse Fauna 7, Leiden. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey – Nederland.
- Broekhuizen/ S. (1992), B. Hoekstra, V. van Laar, C. Smeenk en J.B.M. Thissen (red.): Atlas van de Nederlandse Zoogdieren. Stichting Uitgeverij KNNV, Utrecht.
- Creemers (2009) Raymond.C.M. en Jeroen J.C.W. van Delft (Ravon)/ redactie: De Amfibieën en Reptielen van Nederland. Nederlandse Fauna 9. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.
- DLG 2006, intern werkkader. Handreiking Flora- en faunawet, versie 1.0-31 oktober 2006. Dienst Landelijk Gebied, Ministerie van LNV (thans EL&I).
- Dijkstra/ Klaas-Douwe B. (2002), Vincent J.Kalkman, Robert Ketelaar, Michiel J.T. van der Weide: De Nederlandse Libellen (Nederlandse Fauna 4). KNNV Uitgeverij.
- Dort/ Klaas van (2002), Chris Buter en Paul van Wielink. Veldgids Mossen. Stichting Uitgeverij KNNV, Utrecht.
- DR 2009. Wijziging beoordeling ontheffing Flora- en faunawet bij ruimtelijke ingrepen. Brief van de Dienst Regelingen, ffw2009.corr.046 van 25 augustus 2009, Ministerie van LNV (thans EL&I).
- Gmelig Meyling, A.W. & A. Boesveld (2008). Inhaalslag Verspreidingsonderzoek Mollusken van de Europese habitatrichtlijn. resultaten van het inventarisatiejaar 2007/ Platte schijfhoorn *Anisus vorticulus*. Stichting Anemoon, Bennebroek, 30 juni 2008.
- Het Natuurloket, databank november 2011 - www.natuurloket.nl
- Hustings/ Fred (2002) en Jan-Willem Vergeer. Atlas van de Nederlandse Broedvogels. Nederlandse Fauna 5. SOVON, Uitgeverij K.N.N.V. te Utrecht.
- Janssen/ John A.M. (2008) en Joop H.J. Schaminée. Europese natuur in Nederland/ Habitat soorten. KNNV Uitgeverij, Zeist.
- Kleukers/ Roy (2004), Erik van Nieuwkerken, Baudewijn Odé, Luc Willemse, Walter van Wingerden. De Sprinkhanen en Krekels van Nederland (Nederlandse Fauna 1). KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- Limpens/ H.J.G.A. (1997), K. Mostert en W. Bongers: Atlas van de Nederlandse Vleermuizen. Onderzoek naar verspreiding en ecologie. KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- LNv 2005 (Ministerie van), Regeling van de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit: brochure 'Buiten aan het werk ? Houd tijdig rekening met beschermde dieren en planten !' (n.a.v. AMvB art. 75 Ff-wet).

Provinciale Staten Zuid-Holland (2003). Streekplan Zuid-Holland Oost, 12 november 2003.

Provincie Zuid-Holland (2004). Beschermde Planten en Dieren in Zuid-Holland / De verspreiding van de Europese Habitatrichtlijnsoorten in beeld.

RAVON 38 (2010), uitgave december, waarnemingenoverzicht 2009.

REG 1979, Richtlijn van de Raad van Europese Gemeenschappen inzake het behoud van de vogelstand (Vogelrichtlijn, EEG 79/409, 2 april 1979).

REG 1992/1997, Richtlijn van de Raad van Europese Gemeenschappen inzake de instandhouding van de natuurlijke Habitats en de wilde Flora en Fauna (Habitatrichtlijn, EEG 92/43, laatstelijk gewijzigd 1997).

Staatsblad 2004/501, publicatie AMvB art. 75 Ff-wet, houdende wijziging van een aantal algemene maatregelen van bestuur in verband met wijziging van art. 75 van de Flora- en faunawet en enkele andere wijzigingen.

Vogelbescherming 2004. 'Gedragscode zorgvuldig bosbeheer 2004', opgesteld door Vogelbescherming Nederland te Zeist en Het Boschap te Zeist, goedgekeurd 10 januari 2005 door de Minister van LNV (zie site LNV).

GEBRUIKTE TERMEN EN AFKORTINGEN

A.I.D.

Algemene Inspectiedienst, controle- en opsporingsdienst Ministerie van LNV welke zich bezighoudt met de handhaving van de wet- en regelgeving van LNV.

AMvB art. 75 Ffwet

een Algemene Maatregel van Bestuur, in dit geval met betrekking tot art. 75 van de Flora- en faunawet, waarin de wetgeving nader wordt uitgewerkt (zie ook LNV 2005);

biotoop

de leefomgeving van één bepaalde planten- of diersoort (RIN 1984); de gehele samenhangende leefomgeving van een planten- of diersoort; het landschaps- of vegetatietype waarin een soort thuishoort; woonplaats van een levensgemeenschap (Emmerik 2006);

EHS

Ecologische Hoofd Structuur;

EL&I, Minister/ Ministerie van:

Economische zaken, Landbouw en Innovatie;

fauna

dierlijke organismen waaronder zoogdieren, vissen, vogels, amfibieën, reptielen, insecten en andere ongewervelden;

Ff-wet

Flora- en faunawet welke onder meer de beschermingskaders met juridische verboden, verplichtingen, voorwaarden en toestemmingen biedt voor (het omgaan met) flora en fauna;

flora

plantaardige organismen zoals houtgewassen, kruidachtige gewassen, grassen en waterplanten;

FLORON

coördinatie floristisch onderzoek Nederland;

foerageren

naar voedsel zoeken;

habitat

typische woonomgeving van een bepaalde soort;

Habitatrichtlijn, HR-soorten

soorten planten of dieren welke zijn opgenomen in de verschillende Bijlagen van de Europese habitatrichtlijn:

Bijlage II: dier- en plantensoorten van communautair belang voor de instandhouding waarvan aanwijzing van speciale beschermingszones vereist is;

Bijlage IV: dier- en plantensoorten van communautair belang die strikt moeten worden beschermd;

Bijlage V: soorten waarvoor bij de exploitatie (bijv. kikkerbiljetjes) een beheersplan vereist is (wat hier echter niet het geval is);

P: prioritaire soort;

kilometerhok, kmhok

een hok van 1 x 1 kilometer (zie ruitennet op topografische kaarten 1 : 25.000/ 1 : 50.000);

LNV

het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit;

mitigeren/ mitigerende maatregelen

het zodanig aanpassen van een (plan voor een) ingreep of uitvoeringswijze (met eventuele specifieke maatregelen of voorwaarden) dat de negatieve effecten op de natuur ('natuurschade') tot een minimum worden beperkt of worden voorkomen;

natuurschade

de schade welke door werkzaamheden aan ter plaatse voorkomende (individuen van) beschermde soorten planten en dieren en vaste verblijf- en voortplantingsplaatsen daarvan, wordt toegebracht door bedreiging, verwonding, beschadiging of aantasting van de leefomgeving of specifieke biotoompomstandigheden;

Nb-wet

Natuurbeschermingswet: de geldende wetgeving ten aanzien van rijksbeleid met betrekking tot natuurgebieden zoals (Staats-)Natuurmonumenten, Vogel- en Habitatrichtlijngebieden en Natura 2000-gebieden;

ongewervelde soorten

diersoorten zónder dan wel met een uitwendig skelet, zoals weekdieren, kevers, mieren en insecten;

onthefing (Ff-wet)

een in het kader van de Flora- en faunawet aangegeven toestemming tot onder meer het verstoren of (per ongeluk, onvermijdelijk,) doden van beschermde dieren en/of vernietigen van beschermde planten en hun groeiplaats welke bescherming in genoemde wet wordt geregeld;

organisme

behorende tot de levende natuur (plant, dier etc.);

PGO

Particuliere Gegevensverzamelende Organisatie;

RAVON

Reptielen, Amfibieën en Vissen Onderzoek Nederland;

SOVON

Vereniging SOVON Vogelonderzoek Nederland;

territoriumindicerend gedrag

zang van zangvogels waarmee een territorium wordt afgebakend waarbinnen zal worden gebroed, dan wel, waarbinnen reeds wordt gebroed;

'ter zake kundige'

een persoon die:

- * op HBO, dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt ecologie, en/of
- * als ecooloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau, en/of
- * zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van soortbescherming en is aangesloten bij de daarvoor bestaande organisaties/ PGO's zoals RAVON, VZZ, SOVON, FLORON enz. (bron: Ministerie van LNV);

uurhok

een hok van 5 x 5 kilometer = 25 kilometerhokken (zie ruitennet op topografische kaarten 1 : 25.000/ 1 : 50.000)

verspreidingsgegevens/ -onderzoek

met steekproefonderzoek vastgestelde gebieden waar een bepaalde soort verwacht kan worden;

vliegvlug

het moment waarop jonge vogels of vleermuizen op eigen kracht het nest kunnen verlaten en kunnen gaan foerageren;

Vogelrichtlijn, VR-soorten

vogelsoorten die zijn opgenomen in de Europese Vogelrichtlijn;
 volgens het Europese recht wijzen de lidstaten beschermingszones aan om voor alle aangewezen soorten een voldoende gevarieerdheid van leefgebieden en een voldoende omvang ervan te beschermen om populaties van deze soorten in stand te kunnen houden;

vrijstelling

een in het kader van de Flora- en faunawet geregelde toestemming tot onder meer het verstoren of (per ongeluk, onvermijdelijk,) doden van beschermde dieren en/of vernietigen van beschermde planten en hun groeiplaats welke bescherming in genoemde wet wordt geregeld, voor bepaalde categorieën werkzaamheden en onder voorwaarden (AMvB art. 75 Ffwet; zie ook LNV 2005);

VZZ

Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming;

wettelijk belang

in de Flora- en faunawet zijn een aantal verschillende wettelijke belangen onderscheiden op basis waarvan het beschermingsregime mede wordt genuanceerd.

zorgplicht

de in de Ffwet vastgelegde plicht (art. 2 Ffwet) dat iedereen voldoende zorg in acht moet nemen voor alle in het wild voorkomende dieren (en dus niet alleen de beschermde) en hun leefomgeving. Dit is een algemene fatsoenseis die voor iedereen geldt. Overigens geldt de zorgplicht ook voor planten (LNV 2005).
